փոքր ժամանակից յետոյ կարողանայ Պ. Հոփման Հայրապետի շնորհիւը և Աղգայնոց հայրենասէր ձեռնտուութեամբը, նորա թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյական ապրելաւիճակները վերացնելով մի յաջող և ապահով ընթացք տալ նորան վերոյիշեալ կանոնագրութեանը համեմատ։

Ընդ այսմ առաքելով նոյն Դպրոցի ուսանողաց հայրաքնութեան միջոցին առաջին աշակերտի կարգացած ճառը, կը խնդրեմ պատուական Ամենազրոյդ միջոցաւ հրատարակել 'ի լուր բոլոր Աղգայնոց իբրև նորատունկ փոքր բուրաստանիս մի մանաւոր նախախնամութիւն։

Սարկ. Բաղդասար Մ. Բաղդասարեան
ի Վանս Ս. Ստեփաննոսի
ի Սաղիան գիւղ.
ի 6 Յուլիսի 1869 ամի։

Հետևեալ նամակը մեծաւ ուրախութեամբ կը փութամք հաղորդել 'ի տեղեկութիւն մեր սիրելի Աղգայնոց։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐԱՏ ԱՄՍԱԳՐՈՅ

'Նուխոյ գաւառն՝ որ երբէմն Պարսկական բարբառով Շաքի էր կոչվում. այն սա Տաղասանի լերանց ստորոտներում բնակութիւն առած լինելով՝ Խանութեանց անհոգ ժամանակ, վաղուէր լեռնականաց (Լեզկաց) անդադար ասպատակութեան գերեվարութեան էր ենթարկվում. ուստի և տեղական հարստահարեալ խղճալի Հայ ժողովրդոց՝ կարեկցութեան արժանի, ցաւալի վիճակը՝ բարոյական և մտաւորական զարգացման մէջ շատ և շատ յետապատ էր, յորմէ և ջանալանց սառնասրտութիւն էր տիրում ժողովրդոց վրայ առ Աղգն և առ Եկեղեցին իւրեանց. որոնք մի միայն իրե՛ց յետաղայից ապրելոյ վիճակը ըստ նիւթական բարեբերելոյ էին հետամուտ։ Այս մի բաղմամարդ բարեպաշտ ժողովրդոյ անցաւոր կեցութեան և կարգի ապրիլ էր լինում՝ ոչ միայն գաւառն և անասնելի յափշտակութիւնք և հարստահարութիւնք անիրաւ լեռնականաց, այլ և երթևեկ քաղաքագիտ՝ բանագիտ և հմուտ մարդկանց սակաւ յարարկութիւնը յիրեանց ձախողակ ժամանակին։ Իսկ այժմ այն ամէն մառախուղը՝ Հոգի Կայսեր տիրապետութեամբ Ռուսիոյ՝ մերժուելով 'Նուխուոյ ժողովրդոյ երեսէն, հեշտութիւն յառաջադիմութեան, ուղիղ զարգացաց, ազատ ապրելոյ և բացարձակ յառաջ ընթանալ է բացուած. որմանից այժմ տեսնվում է, ահա և 'Նուխուոյ գաւառի մէջ՝ սակաւ սակաւ ազգասիրութեան նշան, քրիստոնէութեան և ջերմեռանդութեան ամենաբաղդոյ պատուղներ։ Վասն զի ազգին քաջածանօթ է ամէն ընթերցասիրաց՝ թէ 'Նուխի՝ որքան գաւառներու է բաժանուում, այնքան տարբեր խօսակցութեան. և գլխաւորապէս իբրև մի նշանաւոր՝ ամէն լեզուներէ որոշ, և սակաւուց ծանօթ Ռուսական ասացեալ բարբառը՝ որ և երկու կամ երեք գիւղ սովորաբար իրանց մէջ այդ լեզուն են գործածում, և ինչպէս մի սրբազան նշխար հնութեան անկորուստ պահած են մինչև ցայսօր, նոյն լեզուաւ գաստիարակելով իրանց որդիքը. և հաւատոյ ջերմեռանդութեամբ զարգացած՝ գրեթէ միշտ և հանապազ Հայաստանեայց մայրենի սուրբ Կրօնից՝ բարոյապէս նահատակ հանդիսացած կան։

Ըստ որում ասացինք թէ՝ երևում է և ազգասիրութեան նշան՝ առաւել ևս հոգևորութեան, 'Նուխուոյ գաւառի մէջ, 'Նիժ ասացեալ գիւղում Ռուսիաբարբառ ազգաւոր Գալուստ Խաչատրեն իւր հայրենի հնոց ընթացակից լինելով, ցոյց տուաւ նորերում իւր ջերմեռանդութեան գովելի գործը, կանգնելով իւր սեպհականութիւ-

նից մի գմբէթաձև փառաւոր կոփածոյ քարամբք եկեղեցի. այս ազգասիրի ջերմեռանդութեան ցոյցը տեսնելով փոխանորդ արժանապատիւ Հայր Աբրահամէս վարդապետը, նորա ազգասիրական գործը և Աստուածահաճոյ ձեռնարկը օրհնելէն զկնի, յորդորեց, որպէս զի կատարելագործէ, իւր բարեգործութիւնը, յաւելով 'ի վերայ՝ և մի վարժարան նոյն իսկ եկեղեցւոյ պարապի մէջ Ուտիախօս մանկտեաց դասատարակութեան համար։ Արժանապատիւ Հօր այսօրինակ խրախուսանք՝ նորա ազգասիրական հոգւոյ վերայ այնչափ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ, մինչև իրրև սրբազան պարտք իւր Աստուածսիրութեան, յանձն առաւ կատուցանել. Հայրն էլ՝ 'ի լրումն ջերմեռանդութեան նորա, հաճոյ տոյ ուսուցիչ, յորդոր լինել ժողովրդոց, և հոգալ դպրոցի յարատեւութեանը։

Ի քաջալերութիւն բարեպաշտ ազգասիրին՝ և 'ի յորդոր այլոց, կ'աղերսեմ Արարատից, իւր ամենազրի էջերում տեղ տոյ այս գեղեցիկ գործը համբաւել 'ի լուր Ազգի, որ բաւական ուրախութիւն ունի պատմաւել շատ ազգասէր սրտից, եթէ, տեսնեն՝ յետ այնքան ճախող և անցաւոր միջոցաց՝ մի սիրելի ազգայնի, այսքան յիշատակի գործ գործած, և բարեմաղթել 'ի Տեառնէ՝ նորա ազգասէր կենաց թելը յերկարել, որ Աստուածային քաղցր ակնարկութեան և խնամոյ արժանի է, արդարև իւր բոլոր սիրելիքովք։ Երբ Արարատ ամենազրոյդ էջերը շնորհ կ'ունենայ փութով հրատարակել մեր այս նամակը, խոստանում եմ 'Նուխւոյ դրութիւնը, և ժողովրդոց ներկայ և անցեալ հանգամանքը կենսագրել (*) 'ի դի-ութիւն մեր սիրելի մերձաւոր և հեռաւոր ազգայնոց, որ 'ի վաղուց անծանօթ լինելով՝ շատ հետաքրքրութեան արժանի է։

Յ. Մելքոնեան

ի 12 յուլիսի 1869 ամի
ի քաղաքն Նուխի։

Խմբագրութեան «Արարատ» ամենազրոյ.

Համաձայն կարգադրութեան Հոգաբարձական ժողովոյ Աստրախանայ Հայոց Ծխական Հոգևոր Դպրոցաց, կայացելոյ 'ի 21 յունիսի անցելոյ, սկիզբն արարեալ տարեկան հարցաքննութեան աշակերտաց 'ի մէկէն յուլիսի, աւարտեաց 'ի 15 նոյն ամսոյ, յիւրաքանչիւրում աւուր պարապելով հարցաքննութեամբ միոյ առարկայի. և 'ի մէջ հարցաքննութեան ջանասէր և յառաջադէմ հանդիսացեալ աշակերաք՝ փարձասրեցան գրենաք 'ի քաջալերութիւն առ յապայն. զորմէ Հոգաբարձութիւն Ծխական Դպրոցաց Աստրախանայ խնայարհարար խնդրէ՝ միջոցաւ Արարատ լրագրոյ հաղորդել 'ի տեղեկութիւն ամենից բարենախանձ անդամոց ազգի Հայոց։

Հոգաբարձուք, Աւագ քահ. Յովսէփ Բունիաթեանց
Գրիգոր Սողոմոնեանց
Յովհաննէս Սարգսեանց
Սիմէօն Պօղոսեանց
Սարգիս Բուրջալեանց

Ք. 108

ի 23 Յուլիսի 1869 ամի.
Աստրախան։

. . . . Խմբագրութեան «Արարատ» ամենազրոյ.

Փառք Աստուծոյ, որ անօրինէ զամենայն յամենայնի, և սրտիւ Վ. Հեղափառ Կաթուաշխատասիրէին հաղորդել մեզ, զոր ամենայն սիրով կը փութամք ի լոյս ընծայել միջոցաւ Արարատ ամենազրոյ։ Իսկ ցանկացողաց համար այնպիսի գրութիւնքը առանձին գրքեր եւս կը կազմեմք։

(*) Եցի՛ Թէ ամեն կողմ եւ զուտ մանատանդ ի Հայաստան. իւրաքանչիւր գիտնական ազգասէրը, իւրեանց գտնուած տեղեաց եւ երկրից տեղագրութիւնքը, ժողովրդական կենաց եւ այն պարագայից վրայ մանրամասն եւ ուսումնական տեղեկութեամբ